МУНИЦИПАЛЬНОЕ КАЗЕННОЕ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ
«ОНГУДАЙСКАЯ СРЕДНЯЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ШКОЛА ИМЕНИ С.Т.ПЕКПЕЕВА»

РАССМОТРЕНО На педагогическом совете Протокол № 1 от «31» августа 2026 г.	СОГЛАСОВАНО Заместителем директора по УВР Бутынина Л.П.	УТВЕРЖДЕНО Директор МКОУ «Онгудайская сош им.С.Т.Пекпеева» Чочкина Е.В Приказ № 310 от «31» августа 2026 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

по учебному предмету «Родной (алтайский) язык»,
34 часа 11 класс

с. Онгудай, 2026 г.

«Алтай тил» деп ӱредӱ предметти ӱредериниҥ текши јартамалы

Алтай тил аайынча 11-чи класска тургузулган иштеер программа «Алтай тилле программалар X-XI класстар» (2017 j.) деп программага ла «Алтай тил. 11 класс» (2018 j.) деп ӱредӱ бичикке тайанып тургузулган. Тургузаачылары: А.Т.Тыбыкова, Н.Г.Сулукова, А.С.Шокшиланова. Программаныҥ тургузаачылары: А.Т.Тыбыкова, Л.Н.Тыбыкова, Н.Г.Сулукова, А.С.Шокшиланова. Ӱредӱ бичикти Алтай Республиканыҥ ӱредӱ ле билим Министерствозыныҥ Билим-методикалык соведи јараткан.

Ӱредӱ тӧзӧлмӧниҥ ӱредӱ планында јыл туркунына алтай тилди 11-чи класста ӱренерине **34 час** берилген. Неделяда – **1 час**.

«Алтай тилди» ӱренеринде јединетен турулталар

Ӱренчиктиҥ бойыныҥ таҥынаҥ ӧзӱминде турулталары:

- алтай тил тӧрӧл калыгыныҥ кӧгӱс-санаа, культуралык байлыгы деп оҥдоп, ол ажыра бойыныҥ калыгыныҥ ла телекейлик культурала таныжып турар;
- санаа-кӱӱнин ле јайаан јайалтазын ӧскӱрер, алдынаҥ иштеерин ле јӱрерин тӧзӧӧр, бойыныҥ јерин табар;
- сӧзлигин байыдар, бойыныҥ эрмек-куучынын ајаруда тудар, оныҥ культуразын јаантайын бийиктедер;
- улусла куучындажып-оҥдожорын, эрмек-куучынды эптӱ-јӧптӱ ӧткӱрерин кичеер, калыгыныҥ культуразын билер, чӱм-јаҥжыгуларын тоор, ӧскӧ калыктардыҥ тилдериле, культуразыла јилбиркеер;
- тергееде культура ла јонјӱрӱмдик иштерде, талдап алган ижинде каруулу туружарына амадап, јаантайын ӱредӱзин бийиктедер;
- алган билгирлерин ле неге ӱренип алганын бойыныҥ иш-тожында ла јӱрӱминде тузаланар.

Алтай тилди ӱренип, ӱренчиктиҥ јединетен **метапредметный турулталары**:

Бойын башкарынар эдилгелер

- алдынаҥ бойы амадулар тургузып, ол амадуга једингенин кӧрӧргӧ критерийлер темдектеер;
- тургускан амадуга једингени бойыныҥ јӱрӱминде ле айландыра улустыҥ јӱрӱминде учурлузын билер;
- ӱредӱде ле јӱрӱмдик айалгаларда бойыныҥ бӱдӱретен ижин чокымдаар;
- амадуга једерге канча кире ӧй, материальный ла материальный эмес ресурстар керектӱзин билер;
- амадуга једерге керектӱ ресурстарды эҥ ле ас буудактарлу јолды талдап бедиреер;
- ӱредӱде ле јӱрӱмде јеткен турулталарын ла тургускан амадуны тӱҥдештирер;
- ӱредӱ предмет аайынча алган билгирин јӱрӱмде тузаланар.

Јаҥы билгирлер алар эдилгелер

- керектӱ јетирӱлерди башка-башка јерлерденҥ табар: ӱредӱ билим тексттерденҥ, справочный литературанаҥ, элбек јетирӱлер берер эп-аргалардаҥ, ол тоодо Интернеттеҥ ле о.ӧ. Олорго тайанып, оноҥ ары бӱдӱретен ижин темдектеер;
- тапкан јетирӱлерин башка-башка јанынаҥ кӧрӱп, удура учурлу шӱӱлтелердибаалап ылгаштырар;
- модельле, схемала берилген эп-аргаларды ижинде тузаланар;
- ӧскӧ улустыҥ шӱӱлтезин ле эдип турган керектерин бастыра јанынаҥ шӱӱп, ајарулу ширтеер, олордыҥ айтканын лаптап угуп, бойыныҥ ижин јарандырарга тузаланар;
- ӱредӱ предмет аайынча алган билгирин ле таскамалды јӱрӱмниҥ башка-башка айалгаларында тузаланар;
- бойыныҥ ӱредӱзин улалтар, бийиктедер эп-аргаларды, јолды ӧскӧ туружаачылардыҥ ого јетирер камаанын билип, темдектеер.

Бой-бойын оҥдожып, колбу тударыныҥ эдилгелери

- бойыла кураа ла бойынаҥ јаан улусла керектӱ куучынды ӧткӱрер;
- ӧмӧ иште башкараачы да болуп, туружаачы да болуп иштеер;
- бойыныҥ эрмек-куучынын ајаруда тудуп, шиҥдеп, оос ло бичилген куучынды коммуникатив

  задачаларды бӱдӱргени аайынча баалаар;
- блааш-тартышту айалгаларды сезип, оноҥ чыгатан эп-аргаларды табар;
- бойыныҥ санаа-шӱӱлтезин толо, ныкта, ээчий-деечий, чике айдып ла бичип билер.

Предметти ӱренериниҥ турулталары

- тилдиҥ эп-аргаларын эрмектежип куучындажарыныҥ амадуларына ла айалгаларына келиштире тузаланар;
- алтай тилдиҥ бӱдӱмдерин билерин тексттер тургузарында тузаланар (литературный тил, оос эрмек-куучын, јербойыныҥ эрмек-куучыны);

монолог ло орток куучынла башка-башка бӱдӱмдӱ (јетирӱ, јартамал, шӱӱген учурлу) јӱзӱн-башка жанрларла (тезис, конспект, лекция, јетирӱ, аннотация, реферат, доклад, сочинение) оос ло бичиир эрмек-куучында айдар ла бичиир;

- башка жанрларла (тезис, конспект, лекция, јетирӱ, аннотация, реферат, доклад, сочинение оос ло бичиир эрмек-куучында айдар ла бичиир;
- текстиҥ тургузылган аайын (структуразын) билип, текстиҥ композициязын чын тургузар;
- текст тургузарында лексика ла грамматика аайынча эрмектерди чын тургузар;
- башка-башка бӱдӱмдӱ (јетирӱ, јартамал, шӱӱген учурлу) тексттер тургузар, тилдиҥ эп-аргаларын тузаланарын билер;
- башка-башка марлу тексттердиҥ лингвистика ылгамалын (анализин) ӧткӱрер, тӧс лӧ јӧмӧлтӧ јетирӱлерди ылгаштырар, текстиҥ темазын, тӱп шӱӱлтезин, ондо кӧдӱрилген курч суракгарды темдектеер;
- јетирӱлерди ылгаштырар, текстиҥ темазын, тӱп шӱӱлтезин, ондо кӧдӱрилген курч суракгарды темдектеер;
- башка-башка јетирӱлердеҥ керектӱзин алып, оны јаҥы текст эдип тургузып билер;
- улустыҥ алдына куучынду чыкканда, темазын, амадузын, керектӱ материалды чокымдаар;
- эрмек-куучынныҥ культуразын билер;

- башка-башка јерлерде ле айалгаларда эрмек-куучын өткӱрининг кемјӱлериле тузаланар;
- тилдиң ле тӱӱкиниң, алтай ла өскө калыктардың колбузын билер;
- оңдомолдордың учурын билер: эрмек-куучынның айалгазы ла оның бөлӱктери, тилдиң кемјӱлери, тилдиң төс единицаларын ла кемин ле о.ӧ.;

- эрмек-куучынында эмдиги өйдө алтай литературный тилдиң төс орфоэпия, лексика, грамматика кемјӱлерин тузаланаар;
- бичиринде эмдиги өйдиң алтай литературный тилдиң чын бичириниң ле токтой тӱжер темдектердиң кемјӱлериле тузаланар;
- литературный тилди јарчаа (диалект) сӧстӧрлӧ байыдып, олорды эрмек-куучынында чокум тузаланар;
- алтай тил калыгының кӧгӱс-байлык, культуралык энчизи болгонын билип, кичееп, оны келер ӱйелерге артырары кажы ла кижинең камаандузын оңдоп, су-алтай тилле куучындаарына таскаар.

«Алтай тил» деп ӱредӱ предметтиң содержаниези

Алтай национальный тил – 6 час

Алтай национальный тилдиң бӱдӱмдери. Алтай литературалык тил.

Эрмек-куучынныңың культуразы. Алтай тилдиң этикеди.

Текст, тилдиң ле эрмек-куучынныңың система-аайында оның јери.

Мар (стиль).

Публицистика марла статья бичиири («Мен келер ӧйдӧ», «Канча чактар өткӱре кандый тургайың не, Алтайым?»)

Јакылталу диктант «Кӱски Алтайым».

Синтаксис – 5 час

Тегин эрмек. Эки төс членду эрмектер.

Бир төс членду эрмектер.

Толо ло толо эмес эрмектер.

Билгирди бириктире көрӧр таскадулар аайынча иш. Билерин ченеп көрӧри.

Сочинение-санаа «Төрӧл тилим керегинде санаалар»

Эрмектиң јайылбаган ла јайылган члендери – 3 час

Јайылбаган ла јайылган эреңистер.

Јайылбаган ла јайылган ылганаачылар.

Ченелте диктант «Караколдың көли».

Уурладылган эрмектер – 7 час

Укташ члендер

Јӧмӧлтӧлӧрдиң, толтыраачылардың, чокумдап айдар айалгалардың аңыланары

Јартап ла кожулып айдылган члендердиң аңыланары

Кычыру сӧстӧр, кычыру сӧсколбулар, кычыру эрмектер. Кийдирилген эрмектер

Кириш сӧстӧр, кириш сӧсколбулар ла кириш эрмектер

Кийдирилген эрмектер

Тегин эрмек керегинде билерин ченеп көрӧри

Колболу эрмектер – 8 час

Табышканду колболу эрмек

Камааңду колболу эрмек
Диктант «Јебрен өйлөрдө»
Јастыраларла иш. Бир канча кош эрмектерлӱ камааңду колболу эрмектер
Колбоочызы јок колболу эрмектер
Колболу синтаксический биригӱлер
Билерин ченеп көрөри
Диктант «Јакшыңды өскӱр»

Эрмектерде токтой тӱжер темдектер – 3 час

Чике эрмек-куучынду эрмекте токтой тӱжер темдектер
Орток куучын (диалог), полилог
Цитатада туратан темдектер

Јыл туркунына ӱренгенин көрөри – 2 час

Ченелте диктант
Ӱренгенин бириктире көрөри, быжулаары. Тегин ле колболу эрмектер

Текши тоозы – 34 час

Тематикалык план

№	Бөлӱктер ле темалар	Частың тоозы
	Алтай национальный тил	**6**
1	Алтай национальный тилдиң бӱдӱмдери. Алтай литературалык тил.	1
2	Эрмек-куучынның культуразы. Алтай тилдиң этикеди.	1
3	Текст, тилдиң ле эрмек-куучынның система-аайында оның јери.	1
4	Мар (стиль).	1
5	Публицистика марла статья бичиири («Мен келер өйдө», «Канча чактар өткӱре кандый тургайың не, Алтайым?»)	1
6	*Јакылталу диктант «Кӱски Алтайым».*	1
	Синтаксис	**5**
7	Тегин эрмек. Эки төс членду эрмектер.	1
8	Бир төс членду эрмектер.	1
9	Толо ло толо эмес эрмектер.	1
10	Билгирди бириктире көрөр таскадулар аайынча иш. Билерин ченеп көрөри.	1
11	Сочинение-санаа «Төрөл тилим керегинде санаалар»	1
	Эрмектиң јайылбаган ла јайылган члендери	**3**
12	Јайылбаган ла јайылган эреңистер.	1
13	Јайылбаган ла јайылган ылганаачылар.	1
14	*Ченелте диктант «Караколдың көли».*	1

	Уурладылган эрмектер	**6**
15	Укташ члендер	1
16	Јӧмӧлтӧлӧрдиҥ, толтыраачылардыҥ, чокумдап айдар айалгалардыҥ аҥыланары	1
17	Јартап ла кожулып айдылган члендердиҥ аҥыланары	1
18	Кычыру сӧстӧр, кычыру сӧсколбулар, кычыру эрмектер. Кийдирилген эрмектер	1
19	Кириш сӧстӧр, кириш сӧсколбулар ла кириш эрмектер	1
20	Кийдирилген эрмектер	1
21	Тегин эрмек керегинде билерин ченеп көрӧри	1
	Колболу эрмектер	**8**
22	Табышканду колболу эрмек	1
23	Камааңду колболу эрмек	1
24	*Диктант «Јебрен өйлӧрдӧ»*	1
25	*Јастыраларла иш.* Бир канча кош эрмектерлӱ камааңду колболу эрмектер	1
26	Колбоочызы јок колболу эрмектер	1
27	Колболу синтаксический биригӱлер	1
28	Билерин ченеп көрӧри	1
29	*Диктант «Јакшыҥды өскӱр»*	1
	Эрмектерде токтой тӱжер темдектер	**3**
30	Чике эрмек-куучынду эрмекте токтой тӱжер темдектер	1
31	Орток куучын (диалог), полилог	1
32	Цитатада туратан темдектер	1
	Јыл туркунына ӱренгенин көрӧри	**2**
33	*Ченелте диктант*	1
34	Ӱренгенин бириктире көрӧри, быжулаары. Тегин ле колболу эрмектер	1
	Текши тоозы	**34**

Тузаланар литература

1. А.Т.Тыбыкова, Н.Г.Сулукова, Л.Н.Тыбыкова, А.С.Шокшиланова. Алтай тилле программалар. X-XI класстар. Г-А., 2017.
2. А.Т.Тыбыкова. Алтай тил. 11 класс. // Н.Г.Сулукова, А.С.Шокшиланова. Г-А., 2018.
3. Н.Г.Сулукова, А.С.Шокшиланова. Он биринчи класстыҥ «Алтай тил» ӱренер бичигине методикалык ууламјылар. Г-А., 2019.

Ӱредӱчиге болушту бичиктер:

1. Алтай тил ле литературала ӱренчиктердиҥ јединетен турулталарын баалаары. Ж.И.Амырова, Е.Д. Чандыева. Г-А. 2018.

2. Алтай тил ле литератураныҥ урокторында текши ӱредӱ эдилгелерди темиктирери. Методикалык пособие. Чандыева Е.Д., Шокшиланова А.С. Г-А. 2012.

3. Алтай тил ле литературала ӱренчиктердиҥ билгирин баалаарыныҥ кемјӱлери. 5-9 класстарда. Ж.И. Амырова, Ю.А. Мундукина. Г-А. 2019.

4. Алтай тил ле литературала ӱлекер ишти ууламјылаары. Методикалык бичик. Г-А., 2015.

Приложение к ООП ООО

(приказ № 385-ОД от 04.09.2020 г.)

МУНИЦИПАЛЬНОЕ КАЗЕННОЕ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ «ОНГУДАЙСКАЯ СРЕДНЯЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ШКОЛА ИМЕНИ С.Т.ПЕКПЕЕВА»

РАССМОТРЕНО На педагогическом совете Протокол № 1 от «31» августа 2026 г.	СОГЛАСОВАНО Заместителем директора по УВР Бутынина Л.П.	УТВЕРЖДЕНО Директор МКОУ «Онгудайская сош им.С.Т.Пекпеева» Чочкина Е.В Приказ № 310 от «31» августа 2026 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

по учебному предмету «Родная (алтайская) литература»,
68 часов 11 класс

с. Онгудай, 2026 г.

«Алтай литература» деп ӱредӱ предметти ӱредериниҥ текши јартамалы

Алтай литература аайынча 11-чи класска тургузулган иштеер программа «Алтай литературала программалар 10-11 класстар» (2017 ј.) деп программа аайынча тургузылган. Программаныҥ тӧзӧгӧзине јаҥы федерал ӱредӱ стандарттыҥ некелтелери ле литературала текши ӱредӱликке јединер программаныҥ тӧс ууламјылары салынган. Программа базовый кеминде тургузылган, бир канча чокым некелтелердеҥ турат. Автор-тургузаачылары: Н.М.Киндикова, У.Н.Текенова. «Алтай литература. 11 класс» (2019 ј.) эки бӧлӱктеҥ турган хрестоматия бичикке, «Алтай литература.11 класс» деп ӱренер бичикке тайанып тургузулган. Тургузаачы-автор: ф.б.д., профессор Н.М.Киндикова.

Алтай литератураны 11-чи класста ӱренерине **68** час берилген, неделяда – **2 час**.

Литератураны ӱренеринде јединетен турулталар:

Ӱренчиктиҥ таҥынаҥ ӧзӱмиле колбулу турулталар (личностный):

-школды божодып јаткан ӱренчикти бӱгӱнги јӱрӱмниҥ бастыра бӧлӱктеринде бойын тузалу ла јайалталу болзын деп таскадары;

-бойыныҥ санаа-шӱӱлтезин чокым чыгара айдып ла кандый ла кижиле колбу тудуп билерин таскадары;

- јадын-јӱрӱмниҥ уур-кӱч айалгаларын ӧдӱп чыгарга албаданарын тазыктырары;

-литератураны, кӱӱликти, санатты оҥдооры;

-балдардың көгүс-көрүмин ойгозып, тазыктырып, шиңдеп, баалап, ајарып, кееркемји телекейле, јүрүмниң философиялык келтейиле, ар-бүткенниң јүрүмиле, оның аңылузын ла кижиле колбузын јартаары;

-Төрөлиле, калыгыла, тилиле, чүм-јаңыла оморкоп јүрер эдип, тузалу ӱйе белетеери;

-ӱренчиктиң төрөлчи күүнин таскадары, төрөл литературазын терең билип, алтай бичиичилерле оморкоорына ууламјылаары;

- Төрөлиниң өткөн, тургуза, келер өйи учун каруулу кижи болгонын оңдоор эдип таскадары;

-бой-бойын, эбиреде улусты ла јер-телекейди билерге чырмайып јүрген кижи болорына ууламјылаары;

-бойын башка-башка айалгаларда тудунып билери;

-төп лө бек көрүм-шӱӱлтелӱ болорына, айландыра улусла кижи күүндӱ куучындажып билерине;

-калыгының јаңжыгуларын, тӱӱкизин оңдоп, тооп бийик баалап, оның адын бийик көдӱрип ле улузыла оморкоп јүрерине таскадары.

Текши ӱредӱ эдилгелерле колбулу (метапредметный):

- кычырган текстиң куучындаар эп-сӱмелерин байыдары;

- кош јетирӱлер табарын элбедип, интернет-ресурстар тузаланарына ла тапкан јетирӱлерле иштеп билери;

-чӱмдемел керегинде эрмек-куучында шӱӱлтезин чокымдап, тексттең темдектерле бижулап, шӱӱлте эдип билерине;

- өскө предметтерле колбоорын тазыктырары;

- ӱренчик бойының алдына ӱредӱ амаду тургузып, ого јединер аргаларды темдектеп билери;

- алтай литература аайынча алган билгирлерле јүрӱмде эптӱ тузаланып билери;

- ӱренген чӱмдемелдерди өскө дө предметтерле јайым тузаланып билери.

Предметтиң турулталары:

- алтай литературала чӱмдемелдердиң учурын оңдооры ла көгӱске алынары;

- ӱренген тексттерди билери;

-башка-башка кееркедим чӱмдемелдерди сананып кычырарына;

-чокым, јарт кычырарына;

-ӱлгерлеп берилген тексттерди эске ӱренерине;

- алтай литератураның чӱмдемелдерин терең билип, тургузылган курч сурактарын темдектеп, бойының күӱн-санаазын, көрӱмин айдарын, шӱӱлте эдерин таскадары;

-литератураның бӱдӱмдерин ылгаштырып, кандый ла бӱдӱм аайынча ылгамал бӱдӱрип билери;

-чӱмдемелде геройлордың эткен керектери недең улам болгонын ла удурлажуларын билери;

-кычырган кееркедим чӱмдемел аайынча чӱмдемел иш эмезе ондо көдӱрилген сурактар аайынча шӱӱлте ээери;

- литератураның теориязын билерин, чӱмдемелди толо ылгап, јартаары.

Ӱренчиктер нени билер / оңдоор учурлу:

- литератураның тӱӱкизин, өзӱминиң төс ууламјыларын, литепратураның эп-аргаларын ла теориязын, өйликтерге бөлингенин;

- литератураның текши кижилик учурын;

- литератураның төс бӱдӱмдерин ле жанрларын;

-бичиичилердиң jўрўмин ле чўмделге jолын: кöрўм-шўўлтезин, бўдўрген керегин, литературадагы

jерин ле учурын, ўнин ле марын;

- бичиичи эмезе оның чўмдемели аайынча критикалык шўўлтелерди;

-чўмдемелдиң шўўп кöргöдий суpактарын тургузарын;

- öскö калыктардын литературазынаң алылган кöчўрмелерле танызар;

- кееркедим чўмдемелди бўткўлинче кычырып, оңдоор;

- тöс геройлордың кылык-jанын, эткен керектерин баалап кöрöр, оның аңылузын, текшизин темдектеер, геройлор ортодо колбуны, учуралды jартаар, геройдың ич телекейин, ал-санааларын ылгаштырар, геройго кандый кўўндў болгонын темдектеер;

- чўмдемелдиң тўўкизин билер: качан, недең улам, канайда чўмделген, автордың салымыла тудуш па ла о.ö.;

- эпикалык чўмдемелди толо кычырып jилбиркеер;

- лирикалык, драма чўмдемелди ылгап билер.

Ўренчиктер мындый тазыктыру алар учурлу:

- оос эрмек-куучынында ла бичиир иште ол бойының айткан эрмек-куучынын темдектер ажыра чыныктырып билер;

-суракка каруу бергенде, jўзўн-башка эп-аргалар тузаланар;

-ўренер материалды шиңдегенде, ўренчиктердиң каруузы тöрöл тилиле терең ле толо болор;

-ўренген материалды билгир рецензировать эдер;

- кажы ла кычырган чўмдемелди ылгап, бойының кўўн-санаазын ачык айдып, чўмдемелди баалап билер;

- бичиичиниң чўмделгезиниң ле оның кöрўм-шўўлтезиниң колбузын jартаар;

-чўмдемелде сўр-кеберлер тöрöл jерле, ар-бўткенле, öйлö, калыкла бек колбуда болгонын оңдооры;

- ўренген чўмдемелдер аайынча таңынаң шўўр, сананар ла иштенер;

- чўмделге ле кöчўрме ижин ууламjылар;

- теорияла колбой: литератураның тöс бўдўмдерин, жанрларын ылгаштырар, бичиичилердиң тöс темазын, шўўп кöргöдий суpактарын jартаар;

- чўмдемелдиң тöс темазын, тöс шўўлтезин, сюжедин ле тургузылган бўдўмин ле кееркедимин темдектеер;

-текстти угуп билер, оны угуп алала, бойының санаа-шўўлтезин чыгара айдар башка-башка бўдўмдў иштер кыскарта бичип билер;

-кыска öйдиң туркунына керектў литератураны талдап алар;

-чўмдемелдиң оңдайын кыскарта (элбеде) бичип эмезе куучындап билери;

-бойының ижинде энциклопедиялар, справочниктер, ИК технологиялар тузаланып билер;

-ўредўлў ижин таңынаң башкарынып, бойына некелтелер тургузып, бўдўрген ижин баалап билер;

-jилбўлерин ле кўчин чын ууламjылаар.

«Алтай литература» ўредў предметтиң содержаниези

Кире сӧс – 1 час. XX-чи чактың экинчи јарымында ла XXI-чи чактың башталганындагы алтай литератураның өзӳми.

Л.В.Кокышев - «Кожоң кептӳ јӳрӳм». Л.В.Кокышевтиң јӳрӳми ле чӳмделгези. Л.В.Кокышевтиң лириказы. Лириказында ӳргӳљик суратардың јажыды. Л.В.Кокышевтиң сӳӳштӳ лириказы. «Сени сӳӳбесте мен не јӳргем?» литературалык гостиный. Л.Кокышевтиң лириказын орус тилге кӧчӳргени. Л.В.Кокышев – кӧчӳреечи. Л.Кокышевтиң лиро-эпический чӳмдемелдери (басня, туујы, баллада). Л.В.Кокышевтиң прозазы. «Јӳс письмо» - автобиографиялык чӳмдемел. Ӧй лӧ јӳрӳм керегинде ойгор санаалар. «Арина» - баштапкы алтай роман. «Чӧлдӧрдиң чечеги» деп романда Ада-Тӧрӧл учун Улу јууның ӧйлӧри кӧргӳзилгени. Бичиичиниң кокыр-каткылу чӳмдемелдери. Каткымчылу чӳмдемелдер, кайкамчылу геройлор. Поэттиң кожоңго кирген чӳмдемелдери керегинде сӧс. Л.В.Кокышевтиң јӳрӳми ле чӳмделгези «Бойыныңг ойыны».

А.О.Адаровтың јӳрӳми ле энчизи. Поэзиязының тӧс темазы – ӧй, калык, Тӧрӧл. Лириказынаң. «Јеримниң ӧңи», «Мен – алтай кижи, калык» деп суракты чучурын ачарга айдынганы. А.О.Адаровтың сонеттери – јаңар кожоңдоры керегинде сӧс. «Кӳл-тегинниң кӧлӧткӧзи». Сонет деп жанрдың аңылузы. «Каан кызы јаражай» - јӳрӳмдик учурлу чӳмдемелди кычырары. А.Адаровтың туујыларының учуры «Камның тӳңӳри», «Эжиктер». Прозадагы јединдери. «Јууда ӧлгӧн уулы», «Кем де айрып болбос», «Тӳндеги јылдыстар» деп кыска куучындары. «Ӧлӳмниң чаңкыр кужы» - тӳӳкилик учурлу роман. Романда калыктың салымында коркышту 30-чы јылдар ачыгынча чындык кӧргӳзилгени. «Келер ӧйдиң улузы» деп ӳзӳк. Драматургияда ченелтелер. А.Адаровтың кӧчӳрмелери.

Э.М.Палкинниң – «эрке јӳректӳ поэт». Јӳрӳми ле чӳмделге јолы. Лириказының тӧс темазы – тӧрӧл јери ле оның улузы. Э.М.Палкинниң чӳмделгезинде чӳм-чам јок улус. «Карган ӧрӧкӧн», «Карганактың кожоңы». Ӳйелер колбузын кӧргӳскени. «Кӧк теңери». Э.М.Палкинниң прозазы. «Алан». Јууның кийниндеги јылдарда тӧрӧл јуртта јӳрӳм. Кебезендеги улу иш – чындык јуралган керектер.

Б.У.Укачин – поэт, прозаик, публицист. Лириказының аңылу темдектери, поэзияда национальный сӳр-темдектиң учуры. «Сары јијигей» деп туујы аайынча анимационный фильмди кӧрӳп, куучын өткӳрери. «Кар ортодо кара јаңыс тура» деп туујыда эмдиги јадын-јӳрӳмниң суракгары тургузылганы. Б.У.Укачинниң прозазы керегинде куучын өткӳрери. Бичиичиниң публицистиказы «Сен Кижи бол, кижи!». «Тӧрӧлим» деп јар куучынды кычырып, тӧс шӳӳлте эдери. Јар куучындарда јадын-јӳрӳмниң курч ла блааш-тартышту суракгары тургузылганын јартаары.

Г.В.Кондаков – поэт, кӧчӳреечи, шиңжӳчи. Ӳлгерлери Алтайга учурлаганы.

П.Самык (В.Т.Самыков) поэзиязында кижи ле јер-телекей, кижи ле ар-бӳткен деп суракгар.

Ш.П.Шатиновтың лириказында кижи ле эбиреде телекей кӧргӳзилгени. «Алтайым» «Станстар»… Ш.Шатиновтың кӧчӳрмелери. «Карган поэттиң санаазы» деп балладаны кычырары.

Ј.Б.Каинчин – су-алтай кӧрӳмдӳ чӳмдеечи. Куучындарда јурт јердиң улузы, ижи-тожы, кылык-јаңы јуралганы. «Аба-јыштың балазы» деп чӳмдемелде бӳгӳнги ӧйдиң курч суракгары тургузылганы.. Кижиниң тӧрӧл јериле, калыгыла колбулузын кӧргӳскенин јартаары. «Јылдыстар когы» деп кӧнӳ куучында јебрен ӧйлӧр кӧргӳзилгени, ӧткӧн ӧйдиң јаңылгазы темдектелгенин.

Б.К.Суркашев – кӧрӳми солун, ӳлгерлежи су-алтай, тили чечен ле байлык поэт. Лириказының аңылузы.

К.Ч.Тӧлӧсов – сезимле бичийтен прозаик. Јӳрӳм ле сӳӳшке учурлалган ӳлгерлериниң учуры «Таадамның јакылтазы», «Ӳренерге турум». Бичиичиниң прозазы. Куучындарының ла повестьтериниң аңылу темдектери. «Ташта истер» - јӳрӳмдик учурлу чӳмдемел. Повестьте јӳрӳм ле сӳӳштиң учурын кӧргӳскени. «Ташта истер» деп повестьтиң адын, айдылган сӧстӧрдиң учурын јартаары. Роман «Кадын јаскыда». «Амыры јок ӧйлӧр» деп ӳзӳкти кычырары ла јартаары. «Калганчы тартыжу» деп ӳзӳкти кычырып, јартамал берери.

Б.Я.Бедюров – ӳлгерчи, јарчы, культуролог, чӳмдеечи. Ӳлгерлериниң ширтӳзи. «Эр-Шуну» - тизӳ туујыда калыктың тӳӳкизи, атту-чуулу улузы. Прозазынаң «Слово о книге» деп чӳмдемел.

60-чы јылдардың чӱмдеечилери – И.Б.Шинжин, А.Я.Ередеев, Э.К. Тоюшев, С.К.Манитов, К.Кошев, Б.Самыков (текши ширтӱ).

Ј.Маскинаның јӱрӱми ле чӱмделгези. «Сӱӱнчилер ӱлештирген карганак» - «Карганай» деп куучында төс геройдың сӱр-кебери, көрӱми. Куучында ӱйелердиң колбузы көргӱзилгени.

С.М.Сартаковның поэзиязында эне ле энелик, сӱӱш деген темалар јарталганы. Прозазында тургускан курч суректар «Тилим», «Уйат», «Јӱрӱм».

Эки чактың белтиринде чӱмдеп турган бичиичилер. Г.К.Елемова, Н.Б.Бельчекова, Б.Бурмалов, К.Тепуков, Т.Торбоков ло о.ӧ.

Н.Б.Бельчекова. Куучындары ла повестьтери. Лиро-эпический чӱмдемели «Турна – тууның ээзи».

Јаңылай алтай литература. К.Кергилов, А.Тадинов, К.Ельдепова, Ј.Унукованың чӱмделгези. З.Топчина «Темир эжик».

Өскө калыктардың литературазынаң. А.С.Пушкин, М.Лермонтов. В.Шукшин «Тың уул». М.Ауэзов «Абай», Ч.Айтматов «Төөниң көзи». Кычырганына јартамал эдери.

Јыл туркунына ӱренгенин бириктире көрӧри.

Текши тоозы – 68 час

Тематикалык план

№ п/п	Бӧлӱктер ле темалар	Час. тоо
1	**Кире сӧс.** XX-чи чактың экинчи јарымында ла XXI-чи чактың башталганындагы алтай литератураның өзӱми.	1
2	«Кожоң кептӱ јӱрӱм». **Л.В.Кокышевтиң јӱрӱми ле чӱмделгези.**	1
3	Л.В.Кокышевтиң лириказы. Ӱргӱљик сурактардың јажыды.	1
4	Лириказында ӱргӱљик сурактардың јажыды.	1
5-6	Л.В.Кокышевтиң сӱӱштӱ лириказы. «Сени сӱӱбесте мен не јӱргем?» литературалык гостиный.	2
7	Л.Кокышевтиң лириказын орус тилге көчӱргени. Л.В.Кокышев – көчӱреечи.	1
8	Л.Кокышевтиң лиро-эпический чӱмдемелдери (басня, туујы, баллада).	1
9	Л.В.Кокышевтиң прозазы. «Јӱс письмо» - автобиографиялык чӱмдемел. Ӧй лӧ јӱрӱм керегинде ойгор санаалар.	1
10	«Арина» - баштапкы алтай роман. Кычырганына толо јартамал берери.	1
11	Романда алтай калыктың салымы чындык көргӱзилгени. Романның учуры ла литературадагы јери.	1
12	«Чӧлдӧрдиң чечеги» деп романда Ада-Төрӧл учун Улу јууның өйлӧри көргӱзилгени.	1
13	Ӱзӱктерде Јергелей ле Бырчыктың сӱр-кеберлерин јартаары..	1
14	Бичиичиниң кокыр-каткылу чӱмдемелдери. Олордың јӱрӱмдик учуры. Каткымчылу чӱмдемелдер, кайкамчылу геройлор.	1
15	Поэттиң кожоңго кирген чӱмдемелдери керегинде сӧс.	1
16	Л.В.Кокышевтиң јӱрӱми ле чӱмделгези «Бойының ойыны».	1
17	**А.О.Адаровтың јӱрӱми ле энчизи**. Поэзиязының төс темазы – өй, калык, Төрӧл. Лириказынаң. «Јеримниң өңи», «Мен – алтай кижи, калык» деп	1

	сурактың учурын ачарга айдынганы.	
18	А.О.Адаровтың сонеттери – јаңар кожоңдоры керегинде сöс. «Күл-тегинниң көлöткöзи». Сонет деп жанрдың аңылузы.	1
19	«Каан кызы јаражай» - јўрўмдик учурлу чўмдемелди кычырары.	1
20	«Каан кызы јаражай» деп сонетти кычырып…Күўн-санаамды ачык айдадым.	1
21	А.Адаровтың туујыларының учуры, чўмделген кеми «Камның тўңўри», «Эжиктер». *Текши ширтў.*	1
22	Прозадагы једимдери. Улустың кылык-јаңын көргўзеринде, ал-санааларын јетиреринде солун табынтылар.«Јууда öлгöн уулы», «Кем де айрып болбос», «Тўндеги јылдыстар» деп кыска куучындары аайынча ширтў эдери.	1
23	«Öлўмниң чаңкыр кужы» - тўўкилик учурлу роман керегинде јетирў.	1
24	Романда калыктың салымында коркышту 30-чы јылдар ачыгынча чындык көргўзилгени.	1
25	«Келер öйдиң улузы» деп ўзўкти кычырып шўўнери.	1
26	Романның ўзўктери аайынча ылгамал иш.	1
27	Драматургияда ченелтелер. А.Адаровтың көчўрмелери.	1
28	**Э.М.Палкинниң – «эрке јўректў поэт». Јўрўми ле чўмделге јолы.** Лириказының төс темазы – төрöл јери ле оның улузы.	1
29	Э.М.Палкинниң чўмделгезинде чўм-чам јок улус. «Карган öрöкöн», «Карганактың кожоңы». Ўйелер колбузын көргўскени.	1
30	«Көк теңери». Кижи јўрўмде бойының јерин ле амадузын табары.	1
31	Туујыны кычырып, оңдогоны аайынча блааш-тартышту куучынның төс шўўлтезин јартаары.	1
32	Э.М.Палкинниң прозазы. «Алан». Јууның кийниндеги јылдарда төрöл јуртта јўрўм.	1
33	Кебезендеги улу иш – чындык јуралган керектер.	1
34	**Б.У.Укачин – поэт, прозаик, публицист.** Лириказының аңылу темдектери, поэзияда национальный сўр-темдектиң учуры.	1
35	«Сары јијигей» деп туујы аайынча анимационный фильмди көрўп, куучын öткўрери.	1
36	«Кар ортодо кара јаңыс тура» деп туујыда эмдиги јадын-јўрўмниң суректары ргузылганы.	1
37	Б.У.Укачинниң прозазы керегинде куучын öткўрери.	1
38	Бичиичиниң публицистиказы «Сен Кижи бол, кижи!». «Төрöлим» деп јар куучынды кычырып, төс шўўлте эдери.	1
39	Јар куучындарда јадын-јўрўмниң курч ла блааш-тартышту суректары ргузылганын јартаары.	1
40	**Г.В.Кондаков – поэт, көчўреечи, шиңжўчи**. Ўлгерлери Алтайга учурлаганы.	1

41	**П.Самык (В.Т.Самыков) поэзиязында** кижи ле јер-телекей, кижи ле ар-бўткен деп суректарды јартаганы.	1
42	**Ш.П.Шатиновтың лириказында** кижи ле эбиреде телекей көргўзилгени. «Алтайым» «Станстар»… Ш.Шатиновтың көчўрмелери.	1
43	«Карган поэттиң санаазы» деп балладаны кычырып, ойгор шўўлтелерди айдары.	1
44	**Ј.Б.Каинчин – су-алтай көрўмдў чўмдеечи.** Куучындарда јурт јердиң улузы, ижи-тожы, кылык-јаңы јуралганы.	1
45	«Аба-јыштың балазы» деп чўмдемелде бўгўнги өйдиң курч суректары тургузылганы.	1
46	Чўмдемелде төс герой Мороңот куртыйактың өткөн лө тургуза өйдөги јўрўмине тўңдештирў өткўрери.	1
47	Кижиниң төрөл јериле, калыгыла колбулузын көргўскенин јартаары.	1
48-49	«Јылдыстар когы» деп көнў куучында јебрен өйлөр көргўзилгени, өткөн өйдиң јаңылгазы темдектелгенин.	2
50	**Б.К.Суркашев – көрўми солун, ўлгерлежи су-алтай**, тили чечен ле байлык поэт. Лириказының аңылузы.	1
51	**К.Ч.Төлөсов – сезимле бичийтен прозаик.** Јўрўм ле сўўшке учурлалган ўлгерлериниң учуры «Таадамның јакылтазы», «Ўренерге турум».	1
52	Бичиичиниң прозазы. Куучындарының ла повестьтериниң аңылу темдектери. «Ташта истер» - јўрўмдик учурлу чўмдемел. Кычырганы аайынча шўўлте айдары.	1
53	Повестьте јўрўм ле сўўштиң учурын көргўскени. «Ташта истер» деп повестьтиң адын, айдылган сöстöрдиң учурын јартаары.	1
54	Роман деп жанрла чўмдеп ченегени «Кадын јаскыда». «Амыры јок өйлөр» деп ўзўкти кычырары ла јартаары.	1
55	«Калганчы тартыжу» деп ўзўкти кычырып, јартамал берери. Өткөн өйлөргө бурылганы, калыктың ödўп келген јолыла јилбиркегени.	1
56	**Б.Я.Бедюров – ўлгерчи, јарчы, культуролог, чўмдеечи.** Ўлгерлериниң ширтўзи. «Эр-Шуну» - тизў туујыда калыктың тўўкизи, атту-чуулу улузы.	1
57	Прозазынаң «Слово о книге» деп чўмдемелинде кычырарының учуры.	1
58	**60-чы јылдардың чўмдеечилери –** И.Б.Шинжин, А.Я.Ередеев, Э.К,Тоюшев, С.К.Манитов, К.Кошев**,** Б.Самыков **(текши ширтў).**	1
59	**Ј.Маскинаның јўрўми ле чўмделгези**. «Сўўнчилер ўлештирген карганак» - «Карганай» деп куучында төс геройдың сўр-кебери, көрўми.	1
60	Куучында ўйелердиң колбузы көргўзилгени.	1
61	**С.М.Сартаковының поэзиязында** эне ле энелик, сўўш деген темалар јарталганы. Прозазында тургускан курч суректар «Тилим», «Уйат», «Јўрўм».	1

62	**Эки чактың белтиринде чӱмдеп турган бичиичилер.** Г.К.Елемова, Н.Б.Бельчекова, Б.Бурмалов, К.Тепуков, Т.Торбоков ло о.ӧ. (**текши ширтӱ**).	1
63	Н.Б.Бельчекова. Куучындары ла повестьтери. Лиро-эпический чӱмдемели «Турна – тууның ээзи».	1
64	**Јаңылай алтай литература.** К.Кергилов, А.Тадинов, К.Ельдепова, Ј.Унукованың чӱмделгези.	1
65	З.Топчина «Темир эжик».	1
66	**Өскӧ калыктардың литературазынаң.** А.С.Пушкин, М.Лермонтов. В.Шукшин «Тың уул».	1
67	М.Ауэзов «Абай», Ч.Айтматов «Төөниң кӧзи». Кычырганына јартамал эдери.	1
68	Јыл туркунына ӱренгенин бириктире кӧрӧри.	1
	Текши тоозы	**68**

Тузаланган литература

1. «Алтай литературала программалар (10-11 класстар) 2017 ј. Н.М.Киндикова, У.Н.Текенова.
2. Н.М.Киндикова. Алтай литература. Хрестоматия.1-2 бӧлӱктер, Г-А., 2019.
3. Н.М.Киндикова. Алтай литература. Ӱренер бичик. Г-А., 2020.
4. Н.М.Киндикова. Алтай литература. Методический јартамалдар. Г-А., 2003.
5. Н.М.Киндикова. Алтай литература јанырта кычырышла. Г-А., 1998.
6. Н.М.Киндикова. Алтай литератураның методиказы. Ӱредӱ пособие. Г-А.: 2004.
7. Т.К.Шутина. Мультимедиялык эп-аргалар ажыра кееркедим чӱмдемелди ӱренери ле ылгаары. Г-А., 2011.
8. Т.К.Шутина. Лирикалык чӱмдемелди ылгаары. Методикалык јуунты. Г-А.,2008.
9. Т.К.Шутина. Алтай тил ле литературанын ӱредӱчилеринин ченемел иштери. Г-А., 2011.

Ӱредӱчиге болушту бичиктер:

4. Алтай тил ле литературала ӱренчиктердиң јединетен турулталарын баалаары. Ж.И.Амырова, Е.Д. Чандыева. Г-А. 2018.
5. Алтай тил ле литератураның урокторында текши ӱредӱ эдилгелерди темиктирери. Методикалык пособие. Чандыева Е.Д., Шокшиланова А.С. Г-А. 2012.
6. Алтай тил ле литературала ӱренчиктердиң билгирин баалаарының кемјӱлери. 5-9 класстарда. Ж.И. Амырова, Ю.А. Мундукина. Г-А. 2019.
4. Алтай тил ле литературала ӱлекер ишти ууламјылаары. Методикалык бичик. Г-А., 2015.